ԿԱՐԻՆԵ ՍԱՄՎԵԼՅԱՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ԻՐԱՔՈՒՄ 2008 ԹՎԱԿԱՆԻՆ ԵՎ ԱՄԵՐԻԿՅԱՆ ԶՈՐՔԵՐԻ ԵՐԿՐԻՑ ԴՈՒՐՍԲԵՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Առաջին հայացքից մեկ տարին ընդգծելը կամ առանձնացնելը կարող է թվալ ոչ բավարար՝ պատմական ժամանակահատվածը ընդհանրացնելու համար, սակայն Իրաքի պարագայում 2008 թվականը իրոք շրջադարձային էր:

Խնդրո առարկա հարցը պայմանավորված էր նրանով, որ 2008 թ. վերջին լրացավ Իրաքում միջազգային ուժերին Միացյալ ազգերի կազմակերպության՝ (ՄԱԿ-ի)[1] տված մանդատի վերջնաժամկետը:

2007 թվականի սեպտեմբերին բրիտանական զորքն արդեն դուրս էր բերվել Իրաքի նավթով հարուստ քաղաքի՝ Բասրայի տարածքից, սակայն լիովին չէր լքել այդ շրջանը, տեղաբաշխելով իր ուժերը օդանավակայանում և դրա մոտակայքում[2]: Հակաիրաքյան կոալիցիայի կազմում Մեծ Բրիտանիան 2008 թվականին 41.000 զինծառայող էր կենտրոնացրել Իրաքի հարավում, հատկապես Բասրայում[3]:

Նախատեսվում էր մինչև 2009 թվականի կեսերը Բրիտանիայի բոլոր զինծառայողներին դուրս բերել Իրաքից: Բանակցությունները Մեծ Բրիտանիայի վարչապետ Գորդոն Բրաունի և Իրաքի ղեկավարության միջև, այդ ժամկետի մեջ տեղավորվելու առումով շարունակվեցին մինչև 2008 թվականի ավարտը:

Սակայն կարևորը Իրաքից ամերիկյան զորքի դուրս բերման հարցն է: Դրա շուրջ բանակցությունները հանգեցրին անվտանգության համաձայնագիր կնքելու անհրաժեշտությանը: Իրաքի կողմից ԱՄՆ-ի ներկայացուցչի հետ բանակցում էր Իրաքի վարչապետ Նուրի ալ Մալիքին: Շրջանառվում էր որպես վերջնական ժամկետ 2011 թվականը: Ենթադրվում էր, որ ամերիկյան զորքը վերջնականապես կհեռանա Իրաքից, այնտեղ թողնելով մի քանի ամերիկյան ռազմակայան[4]:

Ուշադրության արժանի է այն իրողությունը, որ կոալիցիոն զորքերի ներկայությունը Իրաքում ժողովրդին չբերեց խոստացված ազատությունների ու կարծեցյալ հանդարտության, խաղաղ պայմանների պատրանքն անգամ: Ահաբեկչությունների ալիքը ոչ միայն չթուլացավ, այլ դարձավ սովորական երևույթ, Իրաքում կոալիցիոն ուժերի ներկայության ողջ ընթացքում:

Թիրախ էին դառնում նաև մզկիթները ու այնտեղ հավաքված անձինք:

Այսպես, 2008 թվականի հոկտեմբերի 2-ին Բաղդադում, շիաների երկու մզկիթների մոտ իրականացված ահաբեկչություններից զոհվեց 12 և վիրավորվեց 31 մարդ: Առաջին ահաբեկչությունը իրականացրել էր ականված ավտոմեքենայով մահապարտ ահաբեկիչը Զաֆրանիայի շրջանում: Այդ պայթյունից զոհվեց 7 և վիրավորվեց 21 մարդ:

Երկրորդ պայթյունը տեղի ունեցավ Բաղդադի տարածքում, դարձյալ մահապարտի իրականացրած ահաբեկչության հետևանքով:

Ակնառու է շիա և սուննի բնակչության միջև հակամարտության դրսևորումը: Նաև վերը նշվածի օրինակով, քանի որ այդ երկու շրջաններն էլ գտնվում են Բաղդադի արևելքում և հիմնականում բնակեցված են շիաներով: Այդ նույն օրը՝ հոկտեմբերի 2-ին նրանք նշեցին Իդ ալ Ֆիթր տոնը, ինչը Ռամադանի ծոմապահության ավարտն է նշում: Սուննիների մոտ այդ նույն ծիսակատարությունը նույն՝ Իդ ալ Ֆիթր անվանումով, սկսվել էր մի քանի օր առաջ: Իշխանությունները նախազգուշացրել էին, այդ օրը սպասվող հնարավոր ահաբեկչությունների մասին, սակայն դրանք կանխող միջոցառումներն ինչպես ցույց են տալիս իրադարձությունները, բավարար չէին[5]:

Այս և նման այլ իրադարձություններ ցույց են տալիս, որ ամերիկացիների Իրաքում սանձազերծած պատերազմը ոչ միայն չի նպաստել առանց այն էլ դեմոկրատիայի ինստիտուտներ չունեցող և այս հարցում սեփական պատկերացումն ունեցող իրաքյան ժողովրդի խաղաղ գոյակցության, ինչպես նաև կենսապայմանների բարելավմանը, այլ ճիշտ հակառակ պատկերն է: Միջդավանական պայքարը մահմեդականների շրջանում ու միմյանց հանդեպ անհանդուրժողականությունը ահաբեկչությունների շղթա է կազմում, որի զոհն են դառնում խաղաղ բնակիչներ:

Ծայրահեղականների իրականացրած ահաբեկչությունների հետևանքով եղան զոհեր նաև Իրաքի հայազգի բնակչության շրջանում:

Միայն 2008 թվականի հոկտեմբերին մեկ տասնյակից ավելի քրիստոնյաներ ահաբեկչություններից խուսափելով ստիպված են եղել լքել իրենց տները, պատսպարվելով հարևան գյուղերում բնակվող ազգականների մոտ՝ կամ հավաքվելով իրենց բնակավայրերում գտնվող եկեղեցիներում:

Այդ նույն ժամանակահատվածում՝ հոկտեմբերի 12-ի ուշ երեկոյան Իրաքի Մոսուլ քաղաքում երաժշտական խանութի վրա սուննի ծայրահեղականների զինված հարձակման հետևանքով սպանվեց հայ գարծարար Վարդգես Բաթուլը, որը այդ խանութի սեփականատերն էր: Նրան ճանաչում էին «Աբու Թամարա» մականունով: Նրա խնամքին էին գտնվում մայրը, կինը, դուստրը և մահացած եղբոր ողջ ընտանիքը[6]: Ինքնին հասկանալի է, որ տղամարդու կորուստը պատերազմական իրավիճակներում առավելապես, իսկ Իրաքի նման արաբական երկրի պարագայում հատկապես, նշանակում է ողջ ընտանիքի կերակրողի և ապավենի կորուստ: Սրան ավելացնենք նաև այն համգամանքը, որ ողջ մնացածները նույնպես ենթակա են տարբեր վտանգների և նման իրավիճակում պարզապես ապագա չեն տեսնում ո՛չ գործարարության և ո՛չ էլ իրենց ընտանիքի անդամների ապահովության համար:

2008 թվականի վերջին տվյալներով Իրաքից Հայաստան հայրենադարձվածների թիվը կազմում է մոտավորապես 900 մարդ[7]: Այդ ընտանիքները, հնարավորության սահմաններում, գտնվում են հասարակության հոգածության ներքո:

Իրաքի ներքաղաքական մթնոլորտը իր լարվածությամբ չի նպաստում բռնությունների և ահաբեկչությունների թուլացմանն ու մեղմացմանը: «Amnesty International» իրավապաշտպան կազմակերպության տվյալներով, Իրաքում բռնությունների չափերը 2005 թվականից մինչև նշված ժամանակահատվածը, այսինքն բոլորովին վերջերս, զգալիորեն ավելացել են, վկայելով, որ մահապատիժը սպասված արդյունքին չի հանգեցնում:

Նկատելի փաստ է, որ 2003 թվականից արգելված մահապատիժը, որպես պատժի առավելագույն չափ, Իրաքում արգելված էր, սակայն արդեն 2004 թվականին իրաքյան ժամանակավոր կառավարությունը երկրում կարգուկանոնի ապահովման պատճառաբանությամբ վերստին ընդունեց այն, որպես անհրաժեշտություն:

Կազամի կոչվող շրջանում, որտեղ և գտնվում է իր հայտնի դաժանություններով առանձնացող բանտը, ժամանակին կախաղան հանվեց Իրաքի նախկին նախագահ Սադամ Հուսեյնը:

Ժամանակը ցույց է տալիս, որ Իրաքի «ժողովրդավարական» կառավարության վարած քաղաքականության պայմաններում նրա ճակատագրին են արժանանում նաև ապստամբ բանտարկյալները, որոնց այստեղ գաղտնիության պայմաններում կախաղան են հանում: «Այս մասին հաղորդում է բրիտանական «The Independent»-ը: Սպանվածների ճիշտ թիվը հայտնի չէ, բայց ենթադրվում է, որ Իրաքում ամերիկյան զինուժի ներկայությունից հետո մահապատժի են ենթարկվել հարյուրավոր անձինք: Պարբերականը փաստում է, որ այդ սպանությունների մասին տեղեկություններ չեն հրապարակվում, սակայն զոհերի մեծամասնությունը ապստամբներ են, ընդ որում նրանց մահվան դատավճիռը կայացվում է հապշտապ»[8]:

Իրաքյան բանտերի դաժանությունը հայտնի էր շատ վաղուց, անգամ 1958թ. հուլիսի 14-ի հեղափոխությունից առաջ, երբ երկիրը դեռևս անկախություն ձեռք չեր բերել: Եվ ամոթալի է, որ տասնամյակներ անց նման պատկերները կրկնվում են հանրապետական Իրաքում, այն էլ նման քաղաքական իրավիճակում, կեղծ կամ չակերտավոր ժողովրդավարության անվան տակ, ի հաշիվ երկրի ազգաբնակչության նպատակների ու տարրական իրավունքների ապահովման մասին ստանձնած սին խոստումների:

Բավական հետաքրքիր և խայտաբղետ պատկեր է ներկայացնում Իրաքի արտաքին հարաբերությունների տեսադաշտը: Եվ այս հարցում նույնպես տեսանելի է Վաշինգտոնի ձեռագիրը, ինչը պաշտոնական մակարդակով թելադրվում է Իրաքին. Այն է՝ բարելավել հարաբերությունները իր անմիջական հարևանների հետ: Այդ հարևանների թվում են նաև Սիրիան և Իրանը, որի հետ 1980-1988 թթ., շուրջ ութ տարի տևած պատերազմում և՛ Իրաքը և՛ Իրանը բազմաթիվ մարդկային կորուստներ կրեցին, էլ չհաշված տնտեսական վնասների չափը երկուստեք: Այդ ամենի արդյունքում բնական է, որ երկու երկրների հարաբերությունները թշնամական էին: Իսկ մղված պատերազմն էլ

արյունալի և անարդյունավետ, պատերազմող կողմերի համար: 8-ը թիվը պարզվեց, որ պատմական ճակատագիր է նրանց համար:

Սակայն, քանի որ Իրաքը մինչև օրս կրում է սուննի և շիա մահմեդականների միջև անհանդուրժողականության ոչ միայն վտանգները, այլ նաև բացահայտ դրսևորումները, զինված ահաբեկչությունների կրկնություններով ու սպառնալիքներով, ակնկալվում է, որ Թեհրանը ի վիճակի է Բաղդադի հետ բարիդրացիական հարաբերություններ հաստատել, հաշվի առնելով այն, որ Իրաքը ղեկավարում է շիա մեծամասնությունը: Այդ հանգամանքը դիվանագիտորեն օգտագործվում է և ուշադրության շրջանակում է գտնվում ինչպես բուն Իրաքում և Իրանում, նաև արևմուտքի կողմից: Այսինքն այս հարցը եռակողմ հետաքրքրությունների դիվանագիտական դաշտում է:

Հարևան այդ երկու երկների միջև հարաբերությունների կարգավորմամբ, խնդիր է դրված նպաստելու Իրաքի ներսում հասարակական-քաղաքական իրադրության կայունացմանը և բարելավմանը: Թեև Իրանի նախագահ Ահմադինեջադը այլ համոզման է՝ «Մեր պետությունների թշնամիները երբեք չէին ցանկանա, որպեսզի Իրանը և Իրաքը միասին լինեն և ամրապնդեն միմյանց», ասել է նա[9]:

Ինչևէ, 2008 թվականի մարտի 3-ին Իրանի նախագահի այցը Իրաք ավարտվեց: Ահմադինեջադի վրա փաստորեն դրված էր խաղաղասիրական առաքելություն: «Նա պետք է հանդես գար «հարազատի» կերպարով, իսկ Իսլամական հանրապետությունը իրաքցիների համար «ավագ եղբոր» կերպարով: Թե որքանով է լուծված այդ խնդիրը, ցույց կտա ժամանակը, սակայն նախադրյալները, կարծես թե ստեղծված են հիմնավոր»[10]: Հոդվածները այս մասին կրում են հստակ և նպատակասլաց վերնագրեր, ինչպես այս մեջբերվող նյութինն է՝ «Ահմադինեջադը ձեռք բերեց երկրորդ տուն և նոր էջ բացեց իրանա-իրաքյան հարաբերությունների պատմության մեջ» կամ «ավագ եղբոր» հետ համեմատելը:

Հետաքրքիր է նաև նշված այցի հետ կապված հետևյալ դրվագը՝ Իրանի նախագահը անձամբ է ցանկություն հայտնել այցի ընթացքում մնալ Իրաքի նախագահի աթոռանիստ վայրում: Եվս մեկ պոպուլիստական առաջարկ, քանի որ Իրաքի նախագահ Թալաբանին ազգությամբ քուրդ է, նրա հարկի տակ գիշերելը դիտվեց որպես քրդերի հետ միասնության արտահայտություն[11]:

Իրաքում ամերիկյան զորքերի հրամանատարը՝ գեներալ Ռեյմոնդ Օդիերնոն Իրանին մեղադրում էր իրաքա-ամերիկյան համաձայնությանը հակառակվելու մեջ:

«Ես կարծում եմ, որ իրանցիները օգտագործում են իրենց կապերը Իրաքում, որպեսզի ջանան ազդել նրանց պոտենցիալ քվեարկության արդյունքի վրա խորհրդարանում» ընդգծել է գեներալը Washington Post թերթին տված հարցազրույցում: Նա ավելացրելէ նաև, թե ամուր հիմնավորված փաստեր չունի պատգամավորների կաշառվելու մասին, սակայն հարցախույզի զեկույցները ցույց են տալիս և հանգեցնում իրանցիների ջանքերին «վճարել մարդկանց որպեսզի

նրանք դեմ քվեարկեն համաձայնությանը»: Իրաքի վարչապետ ալ Մալիքին նրա ասածը հերքեց[12]:

2008 թվականի հոկտեմբերի 22-ից-29-ը Իրանի Իսլամական հանրապետություն այցելած Բարզանիին Թեհրանում ընդունել է Մահմուդ Ահմադինեջադը: Իրանի նախագահն ընդգծել է, որ իր երկիրը խիստ կարևորում է Իրաքի միասնությունն ու անկախությունը՝ «Եթե բոլոր խմբավորումներն Իրաքում ձեռք ձեռքի տան, ապա կարող են ապահովել երկրի անվտանգությունը, արգելել օտարների միջամտությունը»[13]:

Այցի ընթացքում Իրանի նախագահին ուղեկցում էին մի շարք նախարարներ և բարձրաստիճան անձինք:

Սպասվող դրական տեղաշարժերն Իրաքի և Իրանի միջև հարաբերություններում, եթե գրանցվելու լինեն, ապա դրանք կնպաստեն նաև Իրաքի ներքաղաքական իրադրության կարգավորմանը[14]: Ուշադրության արժանի են նաև նախատեսված համատեղ ծրագրերը՝ զբոսաշրջության զարգացում, Բաղդադի ենթակառուցվածքային վերականգնում, համակարգող խորհրդի ստեղծում, ֆինանսավորման ապահովում, մշակութային կենտրոնի կառուցում Բաղդադում, ապահովելով համալիրների սպասարկման ոլորտը: Այցից մեկ շաբաթ առաջ Թեհրանի և Բաղդադի միջև Իրաքի այդ բնագավառների վերականգնման համաձայնություն էր կնքվել[15]:

Իրաքի նախագահ Ջալալ Թալաբանու և Իրանի նախագահ Մահմուդ Ահմադինեջադի բանակցությունների հիմքում այն համոզումն էր, որ տարածաշրջանում ռազմական ճանապարհով խնդիրներ լուծելու տարբերակն իրեն սպառել է և անարդյունավետ է: Եվ սա այն պայմաններում, երբ ամերիկյան քաղաքականությունը Իրաքում ձախողված է, ամերիկա-իրաքյան ռազմական հակամարտության արդյունքում քայքայված, անհանգիստ ու ջլատված Իրաքն է:

Քանի որ 2008 թվականի դեկտեմբերի 31-ին լրանում էր ՄԱԿ-ի մանդատի գործողության ժամկետը Իրաքում, ամերիկյան զորքերի ներկայության մասին համաձայնության նախագծի շուրջ տարաձայնությունները գնալով ավելի լուրջ բնույթ էին կրում: Կային լուրջ կասկածներ, թե իրաքյան կառավարությունն ու խորհրդարանը, ուր ուժեղ է Իրանի, ինչպես նաև ռադիկալ տրամադրված շիա խմբավորումների ազդեցությունը, հավանություն կտան նման նախագծի:

Վաշինգտոնում նույնպես Իրաքի վարչապետ Նուրի ալ Մալիքիի հետ դժվար հույսեր էին կապում ներկայացվող փաստաթղթի շուրջ: Անհրաժեշտ էր երկրի կառավարության և խորհրդարանի աջակցությունը, ուր առկա են Վաշինգտոնի հետ համագործակցության հակառակորդներ, որոնք ամերիկյան ռազմական ներկայությունը համարում են երկրի անկախությանը հակասող և ջլատիչ դրսևորում:

2008 թվականի հոկտեմբերի 15-ին Իրաքի փոխնախագահ ալ Մալիքին Իրաքում ամերիկյան զորքերի դուրսբերման ժամկետի մասին որոշման նախագիծը ներկայացրեց Իրաքի ազգային անվտանգության խորհրդի անդամներին, որոնք են՝ նախագահ Ջալալ Թալաբանին, փոխնախագահները, ազգային ժողո-

վի խոսնակը և տարբեր քաղաքական խմբավորումների ղեկավարներ: Այդ փաստաթուղթը պետք է արժանանար նախարարների կաբինետի քննարկմանը, հավանության դեպքում՝ ձայների երկու երրորդով հայտնվեր Իրաքի ազգային ժողովում[16]:

Մինչ Պենտագոնն ու Սպիտակ տունը, ԱՄՆ-ի պետքարտուղարության հետ մեկտեղ Բաղդադի վարչակարգին կոչ էին անում կողմնորոշվել անվտանգության պայմանագրի ստորագրման հարցում, Իրաքի արտգործնախարար Խոշիար Զեբարին հայտարարեց՝ «Սկզբունքորեն դեմ չենք պայմանագրին, սակայն պետք է փոփոխության ենթարկել դրա որոշ դրույթները»: Իրաքում ընդլայնվում էին այդ պայմանագրին ընդդիմացողների շարքերը, այդ թվում նաև վարչապետ ալ Մալիքիի կաբինետում: Իրաքա-ամերիկյան այս պայմանագիրը Իրաքում ռազմաբազաներ տեղակայելու և երկրի տարածքը, այդ թվում նաև օդային և ջրային, հարձակման նպատակներով օգտագործելու հնարավորություն էր տալիս ԱՄՆ-ին[17]:

Սակայն, Իրաքում առանձնապես չէին շտապում, քանի որ ԱՄՆ-ի նախագահի դեմոկրատ թեկնածուն իր նախընտրական քարոզչության ընթացքում հաջողությամբ օգտագործեց ամերիկյան զորքերն Իրաքից դուրս բերելու պայմանը:

Սիրիան Իրաքի օկուպացումը ԱՄՆ-ի կողմից համարում է անկայունության աղբյուր:

Նկատի ունենալով Սիրիայի վերաբերմունքը նշված համաձայնագրի կնքմանը, ապա այստեղ նույնպես լուրջ տարաձայնությունների առիթ կար: Սիրիան սկզբունքորեն դեմ էր արտահայտվում դրան: Սիրիայի նախագահ Բաշար Ասադը գտնում էր, որ այդ համաձայնագիրը Իրաքը «սպառնալիքի մշտական աղբյուր կդարձնի հարևան պետությունների համար»:

«Աշխարհում ոչ մի տեղ չկա ավելի վատ պատկեր, քան այն, որը մենք տեսնում ենք Իրաքում ամերիկացիների ռազմական ներկայության պայմաններում» ընդգծել է Սիրիայի նախագահը:

«Սիրիայի սահմանամերձ շրջանի վրա օրերս ամերիկացի դեսանտայինների ձեռնարկած գրոհը ցույց տվեց, թե Իրաքի հարևաններին ինչ է սպասում Պենտագոնի հետ համաձայնագրի ստորագրման դեպքում», ասել է Բաշար Ասադը[18]:

Ինչ վերաբերվում է իրաքյան կողմին, ապա նա պահանջում էր, որ ամերիկյան զորքը Իրաքի քաղաքներից դուրս բերվի մինչև 2009 թվականի հունիս, իսկ ամբողջ երկրի տարածքից մինչև 2012 թվականը: Կարևոր հանգամանք էր, որ Բաղդադը անհրաժեշտ պայման էր համարում տվյալ համաձայնագրում ամրագրելը Իրաքում ամերիկյան զորքի կարգավիճակի, այդ զորքի դուրսբերման ստույգ ժամկետները:

2008 թվականի հոկտեմբերին շրջանառվող փաստաթուղթը կոչված է փոխարինելու դեկտեմբերի 31-ին իր ժամկետը ավարտող ՄԱԿ-ի մանդատին: Այդ փաստաթղթի նախնական տարբերակում Բաղդադը պահանջել էր ամերիկյան զորքի լիակատար դուրսբերումն ավարտել 2012 թվականին, երկու

կողմերի համաձայնության դեպքում՝ եթե այդ երկու կողմերը անհրաժեշտ չհամարեն ամերիկացիների հետագա ներկայությունը[19]:

2008 թվականի հոկտեմբերի 13-ին Իրաքի նախարարների խորհրդի նիստում Թուրքիայի վարչապետ Էրդողանի կառավարությունը ահաբեկչության դեմ պայքարի շրջանակներում Իրաքի կենտրոնական կառավարության, ինչպես նաև Հյուսիսային Իրաքի «Քուրդիստան» շրջանի ղեկավարության հետ բանակցությունների մեջ մտնելու որոշում էր կայացրել:

2008 թվականի հոկտեմբերի 14-ին Բաղդադ գործուղվեց Իրաքում Թուրքիայի հատուկ ներկայացուցիչ Մուրադ Օզչելիքի գլխավորած պատվիրակությունը: Նա էանդիպումներ է ունեցել Իրաքի նախագահ Զալալ Թալաբանիի, վարչապետ Նուրի ալ Մալիքիի և հյուսիսային Իրաքի «Քուրդիստան» շրջանի ղեկավար Մասուդ Բարզանիի հետ, համատեղ պայքարի կոչ անելով կողմերին[20]:

Նշենք, որ Իրաքի բնակչության թիվը համաձայն վերջին տվյալների կազմում է շուրջ 26 միլիոն մարդ: Երկրի հյուսիսում իրենց թվաքանակով գերակշռում են քրդերը, կենտրոնական շրջանում սունիի արաբները, հարավում բնակչության 60%-ը, շիա արաբներ են: Հակաիրաքյան պատերազմից առաջ Իրաքում բնակվող քրիստոնյա ազգաբնակչության թվաքանակը կազմում էր 800 հազար մարդ: Իրաքի հյուսիսային շրջանում բնակվում են նաև թուրքմեններ: Նրանց մի զգալի մասը դավանանքով շիա է, ինչպես քրդերինը: Շիաները ի սկզբանե կողմնորոշվում էին դեպի Իրան[21]:

Իրաքի վարչապետ ալ Մալիքին այդ նույն հոկտեմբերի սկզբներին, հույս չունենալով հասնել համաձայնության, հայտարարում էր, որ եթե մինչև 2008 թվականի վերջը ԱՄՆ-ի հետ համաձայնություն չկնքվի, ամերիկյան զորքի դուրսբերման շուրջ, ապա ինքը ստիպված կլինի դիմել ՄԱԿ-ին խնդրանքով, մանդատը երկարաձգելու համար: Այդ դեպքում ամերիկյան զորքերը կզրկվեն բազաների տարածքը լքելու հնարավորությունից և ստիպված կլինեն սկսել Իրաքից հեռանալ[22]:

«Իրաքյան կառավարությունը խորապես մտահոգված է ադմիրալ Մուլենի հայտարարությամբ» ասել է Բաղդադի կառավարության ներկայացուցիչ Ալի Դաբաղը: Նա նկատի ուներ նրա արտահայտած «անվտանգության ծախողման» հնարավոր զարգացումները, եթե Բաղդադը չստորագրի նոր համաձայնագիր այդ երկրում ամերիկյան զորքերի կարգավիճակի մասին: Իրաքյան զորքերը «պատրաստ չեն լինի իրենց անվտանգությունը ապահովել» մինչև ՄԱԿ-ի մանդատի ավարտը՝ դեկտեմբերի 31-ը, հայտարարեց նա:

«Այդպիսի հայտարարությունները չեն ողջունվում Իրաքի կողմից: Բոլոր իրաքցիները և նրանց քաղաքական կազմակերպությունները գիտակցում են իրենց պատասխանատվությունը և վերաբերվում են համաձայնագրի ստորագրմանը իրենց շահերի տեսանկյունից», - ասել է իրաքյան կառավարության խոսնակը[23]:

Նախնական պայմանագրի պատրաստման փաստը հաստատել է ԱՄՆ-ի պետքարտուղարության իրավասուն, նշելով, որ դրա ստորագրման վերջնաժամկետը դեկտեմբերի 31-ն է: Հենց այդ օրն է լրանում հակահիրաքյան կոալիցիայի ուժերի տեղակայման ժամկետը Իրաքում:

Իրաքի կառավարության խոսնակ Ալի ալ Դաբաղը ընդգծել է, որ «Ամերիկյան զորքերի դուրսբերման ավարտը կիրականացվի առաջիկա երեք տարում»[24]:

Ամերիկյան զորքերի թվաքանակը նշվում է շուրջ 150 հազար, մեկ այլ աղբյուրի համաձայն 158 հազար: Ինչպես խոստանում են Պենտագոնում, այդ զորախմբի թվաքանակը կկրճատվի մինչև 140 հազար, մեկ այլ աղբյուր շրջանառում է 150 հազար[25]: Թերևս, նշված ժամկետների միջև հնարավոր է, որ տարբերություն լինի:

Այդուհանդերձ, ԱՄՆ-ի նորընտիր նախագահ Բարաք Օբաման մտադիր է մինչև 2010-ի կեսերն Իրաքից ամերիկյան զորքը դուրս բերելու իր ծրագիրը իրագործել: Այդ մասին 2008 թվականի հոկտեմբերի 10-ին հայտարարել է նրա ձևավորած «անցումային» թիմի ղեկավարներից Զոն Պոդեստան: Այդ թիմին էր իր «գործերը հանձնելու» Զորջ Բուշի վարչակազմը:

Պոդեստայի խոսքերով, ԱՄՆ-ի 44-րդ նախագահը ձգտում է Իրաքից զորքը դուրս բերել ավելի վաղ, իր խոստացած ժամկետներում: CNN հեռուստատեսությանը տված իր հարցազրույցում Պոդեստան նշել է, որ այդ ժամկետները համապատասխանում են նաև Բաղդադի ցանկությանը: Ըստ նրա, ԱՄՆ-ը պետք է վերջ դնի Իրաքի պատերազմի վրա ամսական 10 մլն դոլար ծախսելուն:

«Մենք կարող ենք դրանից հրաժարվել, որպեսզի այնտեղ լինի կայունություն, և իրաքցիները իրենք պաշտպանեն իրենց երկիրը»[26]:

Պարզվում է, որ մի ողջ երկրի ավերը, կարծեցյալ մահաբեր մասսայական բնաջնջման զենքերի փնտրտուքը և այդպես էլ չհայտնաբերելը, քանի որ դատարկ ու անհիմն երևակայության արդյունք էր, Իրաքում ամերիկյան ձախողված քաղաքականության և կեղծ դեմոկրատիայի աղետաբեր հետևանքները, երկում ստեղծված անկառավարելի քաոսը, ահաբեկչությունների մթնոլորտը կարող են դառնալ նաև կատակի աղբյուր և դեռ ծիծաղ հարուցել, թեև խորքային առումով այս և նման օրինակները ուղղված են հենց Զորջ Բուշի վարչակարգի դեմ, նրա վարած քաղաքականության դեմ: «Նյու Յորքի մետրոյի մարդաշատ կայարաններից մեկում կատակասերները անվճար երեկ տարածում էին «Նյու Յորք թայմս» թերթի 2009 թ. հուլիսի 4-ի հազարավոր օրինակներ: Կեղծ համարի առաջին էջում կարելի էր կարդալ «Իրաքի պատերազմն ավարտված է» հոդվածը:

Տպագրված կեղծ համարի բովանդակությունը կրկնող կայքէջում կարելի է հոդվածներ կարդալ, թե ինչպես պետդեպարտամենտի ղեկավար Կոնդոլիզա Ռայսը զինվորականներից ներողություն է խնդրել նրանց Իրաք ուղարկելու համար, թեև գիտեր այնտեղ զանգվածային բնաջնջման զենքի բացակայության մասին: Հայտնում է «Ազգ»-ը «Կեղծ «Նյու Յորք Թայմսը» ազդարարեց Իրաքի պատերազմի ավարտը» վերնագրով տեղեկատվական հոդվածով[27]:

Ինչպես որ սպասվում էր, միայն 2008 թվականի նոյեմբերի վերջին շաբաթում Իրաքի խորհրդարանը համաձայնություն տվեց 2011-ին ամերիկյան զորքի դուրսբերմանը: Այստեղ մնացող ամերիկացի զինծառայողները մասնավորապես պետք է զբաղվեն Իրաքյան ուժերի ձևավորման հարցերով: Իրաքի խորհրդարանը հավանություն է տվել ԱՄՆ-ի հետ կնքված անվտանգության երկկողմ համաձայնագրին, ըստ որի ամերիկյան զորքն Իրաքից վերջնականապես պետք է հեռանա 2011-ին: Խորհրդարանի 198 պատգամավորներից 144-ը քվեարկել են այդ համաձայնագրի վավերացման օգտին: Իրաքի վարչապետի մամլո քարտուղար Ալի Դաբաղը քվեարկության արդյունքները բնութագրել է որպես ժողովրդավարության հաղթանակ:

Այդ պահի տվյալներով դարձյալ շրջանառվում է 150 հազարը, որպես Իրաքում ամերիկյան զինծառայողների թվաքանակ: Նշվում է նաև, որ նախատեսվում է որոշ զորամասերի տեղափոխումը Իրաքից Աֆղանստան, որտեղ ակտիվացել էր թալիբների գործունեությունը: Նշվում է նաև, որ չնայած Իրաքից ամերիկյան զորքի դուրսբերմանը, ամերիկացիները կմնան ամերիկյան ռազմակայաններում, որոնց ստույգ թիվը դեռևս որոշված չէ[28]:

2008 թվականի դեկտեմբերի 4-ին Իրաքի նախագահական խորհուրդը հաստատեց ԱՄՆ-ի հետ համաձայնագիր՝ ամերիկյան զորքերի կարգավիճակի և երկրի տարածքում տեղակայման ժամկետների մասին: Խոսքը Իրաքի Ազգային ժողովի հավանությանն արժանացած փաստաթղթի մասին է: Այն ուժի մեջ է մտնում 2009 թվականի հունվարի 1-ից: Դրա հետ մեկտեղ, մինչև 2009 թվականի հուլիսի 30-ը իրաքցիները պետք է մասնակցեն հանրաքվեին, ինչը վերջնականորեն կդառնա որոշիչ այդ համաձայնագրի համար: Հավանության դեպքում, մինչև 2009 թվականի հունիսի 30-ը նախատեսվում է ամերիկյան զորքերի հեռացումը բնակելի տարածքներից, իսկ 2011 թվականի դեկտեմբերի 31-ին՝ զորքի լիակատար դուրսբերումը Իրաքից:

Ինչպես գրում է «Նյու Յորք Թայմս»-ը, 2009 թվականի մարտին կսկսվի բրիտանական չորս հազարանոց զորախմբի դուրսբերումը Իրաքից: 2009 թվականի հունիսին երկրում կմնան 300-400 անգլիացի զինծառայողներ, որոնք կզբաղվեն միայն իրաքյան բանակի անձնակազմի նախապատրաստական աշխատանքներով: Բրիտանական զանգվածային լրատվամիջոցների հաշվարկներով իրաքյան գործողությունը իրենց երկրից խլել է 12 մլրդ դոլար և 177 զինծառայողի կյանք[29]:

2008 թվականի վերջում բրիտանական զորախումբը կենտրոնացած էր Բասրայի շրջակայքում: Նախատեսվում էր նրանց փոխարինել ամերիկացիներով, որոնք չեն ցանկանում կորցնել վերահսկողությունը ռազմավարական այդ կարևոր շրջանում, որի վրայով է անցնում ԱՄՆ-ի զորքերի ապահովման կարևոր գիծը: Այդ խնդիրը լուծելու համար Պենտագոնը պետք է երկրի հարավում կենտրոնացնի առնվազն մեկ զորախումբ:

Ընդհանուր առմամբ՝ 35 երկրների զինծառայողներ մասնակցեցին իրաքյան գործողություններին: 2008 թվականի ընթացքում Իրաքից դուրս եկան Լեհաս-

տանի, Հայաստանի, Մոնղոլիայի, Վրաստանի, Լատվիայի, Մակեդոնիայի, Բոսնիա-Հերցեգովինայի, Ղազախստանի և Կորեայի հանրապետության զինծառայողները: 2008 թվականի վերջում՝ Ադրբեջանի, Տոնգոյի, Չեխիայի, Ճապոնիայի, Ուկրաինայի, Բուլղարիայի, Լիտվայի, Դանիայի, Մոլդավիայի և Ալբանիայի զինծառայողները՝ ընդհանուր թվով, ավելի քան 600 մարդ: Այդ հարցում հապաղեցին Էստոնիայի, Ռումինիայի, Ավստրալիայի և Սալվադորի զորախմբերը, ընդհանուր թվով 750 մարդ: Սալվադորը այդ պատերազմում ԱՄՆ-ի դաշնակիցն էր: Այդ ընթացքում Իրաքում սպանվել են սալվադորցի 200 զինծառայողներ[30]:

Փաստորեն ամեն ինչ նախատեսվածի շրջանակում է: ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը 2008 թվականի դեկտեմբերի 23-ին պաշտոնապես հաստատել է Իրաքում 2008 թվականի դեկտեմբերի 31-ից միջազգային խաղաղարար զորքերի մանդատի դադարեցումը: ԱՄՆ-ի և Մեծ Բրիտանիայի ներկայացրած բանաձևի օգտին միաձայն քվեարկել են ԱԽ բոլոր 15 անդամները:

Փաստորեն, ընդունված այդ բանաձևը նշանակում է, որ Իրաքում կմնան միայն ամերիկյան զորքեր, որոնք 2008 թվականի հաշվարկներով կազմել են բոլոր միջազգային ուժերի 95 տոկոսը, իսկ դաշնակից երկների զորքերը պետք է Իրաքից հեռանան մինչև 2009 թվականի հուլիսը:

Բանաձևը կազմվել էր Իրաքի վարչապետ Նուրի ալ Մալիքիի նախաձեռնությամբ, որն ավելի վաղ ՄԱԿ-ին խնդրել էր չերկարաձգել միջազգային ուժերի դեկտեմբերի 31-ին ավարտվող մանդատը: Իր նամակում Մալիքին օտարերկրյա զորքերին շնորհակալություն էր հայտնել ցուցաբերած օգնության համար, սակայն ընգծել էր դրանց շուտափույթ դուրսբերման անհրաժեշտությունը[31]:

2008 թվականի դեկտեմբերի 14-ին մամլո ասուլիսի ժամանակ եգիպտական «Ալ Բաղդադիա» հեռուստաալիքի իրաքցի թղթակից Մունթազեր ալ Զայդին իր երկու կոշիկները նետել էր Բուշի վրա, բղավելով՝ «Ահա քեզ հրաժեշտի համբույր, շուն»: Իսկ երկրորդ կոշիկը նետելուց բղավել՝ «Սա քեզ այրիներից, որբերից և բոլոր նրանցից, ովքեր սպանվել են Իրաքում»:

Ալ Զայդին ձերբակալված է: Հաղորդվում է, որ միջադեպից հետո լրագրողին ծեծել են: Նրա դատը սկսվելու էր 2008 թվականի դեկտեմբերի 31-ին: Նրան սպառնում էր 5-15 տարվա բանտարկություն:

Բուշի վրա նետված կոշիկների նմանօրինակների զանգվածային պատվերների քանակը ապահովելու նպատակով արտադրող ընկերությունը ստիպված էր 100 լրացուցիչ աշխատատեղ բացել: Վաճառքի գծով տնօրեն Սերնա Թյուրքը ֆրանսպրեսի թղթակցին ասել է, որ պատվերները ստացվում են հիմնականում Իրաքից և մերձավորարևելյան այլ երկրներից: Նաև 19 հազար պատվեր է ստացվել ԱՄՆ-ից: Այդ կոշիկներն անցյալում կոչվում էին «մոդել 271», բայց Բաղդադի միջադեպից հետո անվանակոչվեցին «Բուշի կոշիկներ»[32]: «Այդպիսի բաներ պատահում են, և դա նշան է ազատ հասարակության», - ասել է Բուշը:

Հայտնի է, որ ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշը 2008 թվականի դեկտեմբերի 14-ին չհայտարարված այցով ժամանել էր Իրաք: Նա հանդիպեց Իրաքի ղեկավարության հետ և նշեց նրանց հավանությանն արժանացած ԱՄՆ-ի հետ

համատեղ նոր համաձայնագրի ընդունումը, ինչպես նաև շնորհակալություն հայտնեց ամերիկյան զինծառայողներին ծառայության համար: Դա Բուշի թվով չորրորդ և այդ պաշտոնում, վերջին այցելությունն էր Իրաք: Նա թռիչք էր վերցրել Վաշինգտոնից, Իրաքի մայրաքաղաքում տասնմեկժամյա թռիչք իրագործելու նպատակով[33]:

KARINE SAMVELYAN

THE SOCIAL-POLITICAL SITUATION IN IRAQ IN 2008 AND THE PROBLEM OF FINAL EVACUATION OF AMERICAN TROOPS FROM THE COUNTRY

The article deals with the analyses of the social-political factors in Iraq during the 2008. In that period the relations of Iraq with neighbouring countries and the national dialogues towards peace and stability are important for region on the whole.

The foreign policy of Iraq in 2008 is interesting. After the Iran-Iraqi war (1980-1988), in March 2008 – Ahmadinedjad's visit in Baghdad beginning of the new political phase for Iraq and Iran.

The last date of the Mandate of the United Nations Assistance Mission for Iraq was 31 December 2008.

The National Assembly of Iraq in November of 2008 consents to final evacuation the american troops from the country in 2011.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Տես՝ Սամվելյան Կ., Իրաքում իրադրության շուրջ ընդունված ՄԱԿ-ի բանաձևերն ու որոշումները (2005-2007 թթ.), - Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ, հ. 26-րդ, Երևան, 2007, էջ 193-203:
2. «Ազգ», 8 նոյեմբ. 2008:
3. Նույն տեղում, 15 հոկտ. 2008:
4. Նույն տեղում, 8 նոյեմբ. 2008:
5. Նույն տեղում, 3 հոկտ. 2008:
6. Նույն տեղում, 15 հոկտ. 2008:
7. Տես՝ Երկիր, 16 հունվ. 2009:
8. «Ազգ», 8 հոկտ. 2008:
9. "Известия", 4 մարտ 2008:
10. "Независимая газета", Дипкурьер № 4, 3 մարտ 2008:
11. Նույն տեղում:
12. "Независимая газета", 15 հոկտ. 2008: Ազգ, 24 հոկտ. 2008:
13. «Ազգ», 25 հոկտ. 2008:
14. Տես՝ Սամվելյան Կ., Իրանա-իրաքյան հարաբերություններն արդի փուլում, - Մերձավոր Արևելք և Կովկաս, Զեկուցումների թեզեր, Միջազգային գիտաժողով նվիրված ՀՀ ԳԱԱ Արևելագիտության ինստիտուտի հիմնադրման 50-ամյակին, նոյեմբ. 5-6, 2008, Երևան, էջ 45-47:

15. Տես՝ "Известия", 4 մարտ 2008:
16. "Независимая газета", 16 հոկտ. 2008:
17. «Ազգ», 24 հոկտ. 2008:
18. Նույն տեղում, 11 հոկտ. 2008:
19. Նույն տեղում:
20. Նույն տեղում, 15 հոկտ. 2008:
21. Նույն տեղում, 25 հոկտ. 2008:
22. "Независимая газета", 15 հոկտ. 2008:
23. Նույն տեղում, 24 հոկտ. 2008:
24. «Ազգ», 18 հոկտ. 2008:
25. Նույն տեղում: Տես՝ նաև "Известия", 4 մարտ 2008:
26. «Ազգ», 11 հոկտ. 2008:
27. Նույն տեղում, 18 հոկտ. 2008:
28. Նույն տեղում, 29 նոյեմբ. 2008:
29. "Независимая газета", 12 դեկտ. 2008:
30. Նույն տեղում: Տես՝ նաև «Ազգ», 25 դեկտ. 2008:
31. «Ազգ», 24 դեկտ. 2008:
32. Նույն տեղում: Տես՝ "Независимая газета", 16 դեկտ. 2008:
33. "Независимая газета", 15 դեկտ. 2008: